

Székely Sára

Azt hiszem, ez a kép 1941-ben készült, a téli vakációban, Gyergyószentmiklóson. Karpelesz Rudi [Karpelesz Leopold -- a Centropa vele is készített interjút. -- A szerk.], az unokatestvérem találta meg a házukban. Lenke nagynénémnek és Áron nagybátyámnak küldtem valamikor 1942 júniusában.

1941-ben fejeztem be a negyediket, jól tanultam. Akkoriban csak egy leánygimnázium volt Gyergyószentmiklóson, a katolikus apácáknál, de nem vettek fel egyetlen zsidó gyermeket sem. A módosabb zsidó gyerekek mellé alkalmaztak egy kisasszonyt, hogy az tanítsa őket, elsősorban a lányokat. Már nem emlékszem, mi lett a fiúkkal, hogy volt velük, de azt hiszem, hogy hasonló módon. A leggazdagabbak, akik elvihették a gyermekeiket rokonokhoz vagy albérletbe, elküldték őket a Kolozsváron létrehozott zsidó gimnáziumba [a Zsidlicbe]. Akik közepes szinten voltak, magánvizsgára készültek a kolozsvári vagy nagyvárad zsidó gimnáziumba -- kinek hol felelt meg jobban. Herskó Blankával (házassága után Erős Blanka) napi négy vagy hat órát készültünk. És minthogy én jó diák voltam, Blanka azt mondta, hogy engem is bevesz, nem kell fizetnem, de édesanyám nem vállalhatta a költségeket egy felutazásra Kolozsvárra, meg hogy lakjam valakinél, nem volt senki rokonunk vagy ismerősünk.

Volt egy hölgy, Horváthné, Lili néni, aki gyártulajdonosné volt, a gyergyói ládagyár tulajdonosának a felesége -- nagy gyár volt, úgy száz munkással. Édesanyám járt hozzájuk főzni és takarítani, és szerettek engem. Mindig, amikor megkaptam a bizonyítványt, mondták, hogy menjek el hozzájuk is, és mutassam meg. Ilyenkor adtak valami ajándékot. Volt egy lányuk, vagy nyolc évvel idősebb nálam, aki akkoriban jutott be valamilyen egyetemre Budapesten. Én sírva mentem el hozzájuk, hogy nem tanulhatok tovább, csak az általános iskolában [Vagyis akkor: az elemi iskolában, az ún. népiskolában. -- A szerk.]. Horváth néninek volt egy nővére Budapesten, egy ügyvéd felesége, és írt neki rólam. Az a néni eljött néha látogatóba ezekhez, és benne volt a Budapesti Zsidó Hitközség Nőszövetségének a vezetőségében. Ennek volt egy árvaháza. Nagyon nehéz volt oda bejutni, mert főleg az azelőtti Magyarországról vettek föl gyermekeket, nem voltak fölkészülve arra, hogy Erdélyből is fogadjanak. Az a hölgy tudta, hogy édesanyám nagyon jó bejárónő, gazdasszony, és azt mondta, hogy megpróbálja elintézni, hogy bejussak abba az árvaházba, és járhassak gimnáziumba. De azt akarta, hogy édesanyám odamenjen hozzá dolgozni. És addig is, amíg megoldódik, próbaidőre édesanyámnak oda kellene mennie, hogy lássa, elbír-e egy akkora nagy házzal.

Édesanyám odautazott, két hónapig ott volt, de nem bírta, hazajött. Én azt gondoltam, hogy nem intézik el nekem, de mégis, írt a néni nekem egy levelet, egy levelezőlapot, ironikus, de kicsi voltam és nem értettem, később értettem csak meg: "Bár édesanyád nem szedte össze magát, hogy egyfolytában veled lehessen, ha te bejutsz az árvaházba, értesítek, hogy jelentkezz, mert elfogadtak az árvaházba. De a numerus clausus már betelt, tehát nem mehetsz gimnáziumba, csak az általános [elemi] iskolába." [1941-ben -- a történet ekkor játszódott -- Székely Sára az elemi iskola négy osztályának elvégzése után mehetett volna a nyolcosztályos gimnázium első osztályába. Mivel azonban ide -- mint látható -- nem jutott be, a tankötelezettség miatt vagy az elemi iskola (népiskola) ötödik osztályában vagy a polgári iskola első osztályában kellett folytatnia iskolai pályafutását. -- A szerk.] Elkezdtem sírni, és mama azt mondta, hogy akkor nem enged, mert elemi iskola Gyergyószentmiklóson is van, és neki senki más nincs, csak egy kislánya, és nem enged. Sírva mentem az utcán, és találkoztam annak az iskolának az igazgatójával, ahova addig jártam -- ez egy "vitéz" volt, nagy magyar, egy magyar nemes, nem tudom, honnan származott, az első világháborúban kitüntették, híres ember volt. Végül is ő írt oda, az árvaházba, rólam, hogy árva vagyok és szegény, és nagyon jól tanulok, és kéri őket, ha lehetséges, fogadjanak. Aztán értesítették Horváth nénit, hogy menjek, mert elfogadtak a gimnáziumba, ahova az árvaházi gyermekek járnak. Az árvaházban ugyanis nem volt iskola, az árvaházi gyerekek a legközelebbi iskolába jártak.

